

پودمان روانشناسی و سلامت خانواده

"بازیهای فردی و گروهی خانواده"

نام دانشجو:

فهیمة حسینی تودشکی

شماره دانشجویی: ۹۲۱۲۲۳۰۱۱۶۰۳۶۸۷

کد ملی: ۱۲۸۸۴۱۴۹۹۴

رشته تحصیلی: مدیریت خانواده

مقطع تحصیلی: کارشناسی

نیمسال دوم تحصیلی

۹۳-۹۴

فهرست مطالب

۳	مقدمه
۴	تعریف بازی و تربیت
۶	نقش بازی در رشد کودک
۷	انواع بازی
۱۰	نقش بازی در زندگی کودک
۱۱	نقش بازی‌های سنتی در رشد و مهارت‌های اجتماعی کودکان
۱۳	تأثیر بازیهای سنتی
۱۴	توجه به بازی در نظام آموزشی
۱۵	راهکارهای ساده
۱۷	نتیجه‌گیری
۱۸	پیشنهادات
۲۰	منابع و مآخذ

مقدمه

بازی یکی از نیازهای اساسی کودکان به شمار می‌رودحتی در تمام مراحل عمرجریان داردوالبته که در دوران کودکی از شدت بیشتری برخوردار است ومهم‌ترین و اساسی‌ترین فعالیت کودک به شمار می‌رود که در عین سرگرم کردن کودک کارکردهای مهم دیگری را داراست که هر یک از این کارکردها به جنبه‌ای از زندگی کودک مربوط می‌شوند که او را برای ورود به زندگی بزرگسالی آماده می‌سازند. از این لحاظ شرایط بازی ، آزادی کودک در بازی ، اسباب بازیهای مورد استفاده کودک و مدت زمانی که به بازی با کودک اختصاص داده می‌شود اهمیت شایان توجهی دارد.

مهم است بدانیم این یک روند است که باید طی شود بطوری که تاهفت سالگی بازی کار کودک محسوب می‌شود. اگر فرزند در سنین کودکی خوب بازی نکند نمی‌تواند خوب تعلیم ببیند.

خداوند نخستین دوره رشد انسان را با بازی همراه کرده است. در اسلام نیز دستور است که فرزندتان را ۷ سال رها کنید تا بازی کند. این دستور نشانگر تاثیر بازی در تربیت کودک است بعد می‌فرماید در ۷ سال دوم او را تعلیم دهید و ادب به او بیاموزید و باید فرمانبردار باشد و در ۷ سال سوم وزیراینکه می‌فرماید فرزندتان را رها کنید تا بازی کند منظور این نیست که اصلا به او کار نداشته باشید و او را تربیت نکنید بلکه منظور اینست که خیلی از آموزشهای تربیتی را می‌توان در خلال بازیها به کودک نشان داد و به راحتی کودک را در مسیر درست تربیت نمود زیرا کودک در این سن حرف شنوی چندانی ندارد و نمی‌توان با امر و نهی او را تربیت کرد .

از خلال بازیهای کودک نیز می‌توان به شرایط عاطفی کودک ، احساسات و افکار کودک می‌توان پی برد بنابراین محروم کردن کودک از این نیازطبیعی موجب خسارت های روحی وروانی است که جبران آن غیرممکن یامشکل است.

بازی وسیله ای برای رشد همه جانبه ی کودک است چراکه بازی انواع واقسام گوناگون داردوهرکدام مناسب با دوره ی سنی کودک است.بازی وسیله ای برای شناخت از خود وشناخت از دیگران است.بازی ارزش آموزشی دارد،کودک پیش از مدرسه خیلی از مسائل رازطریق کاره های عملی یادمی گیرد این یادگیری عملی در ضمن بازی صورت می‌گیرد.

لذابسیار لازم است که علاوه بروالدین، مربیان نیز به اهمیت بازی در زندگی کودک توجه داشته و شرایط مناسب را برای بازیهای مناسب فراهم سازند.

تعریف بازی و تربیت

بازی: انگیزه ای درونی است که از روان کودک تاثیر می‌گیرد و نیز بر آن تأثیر می‌گذارد

تربیت: عبارتست از پرورش مهارت‌های مختلف زندگی در کودکان و بر سه عامل: حواس، تخیل و شخصیت فرد اثر می‌گذارد.

یا در تعریفی دیگر: انتخاب رفتار و گفتار مناسب ایجاد شرایط و عوامل لازم و کمک به شخص مورد نظر تا بتواند استعدادهای نهفته اش در تمام ابعاد وجود و به طور هماهنگ پرورش داده شکوفا سازد و به تدریج به سوی اهداف و کمال مطلوب حرکت کند.

تربیت از راه آموزش صورت گرفته و این کار به دو شیوه مستقیم و غیر مستقیم انجام می‌شود، که طبیعتاً تربیت از این طریق غیر مستقیم تأثیر گذارتر است و بر شیوه اول به مراتب ارجحیت دارد.

بازی می‌تواند از شرایط و زمینه‌ای باشد در روند تربیت کارساز بوده و موجب رشد و شکوفا سازی استعدادهای بالقوه‌ی کودک می‌گردد.

تعریف بازی از نظر اندیشمندان و بزرگان

زیمل: بازی را فرآیندی برای آماده ساختن کودکان جهت ایفای نقش‌های بزرگسالان به شمار می‌رود.

هویزینگا: به بررسی مفهوم بازی از دیدگاه اجتماعی پرداخته و می‌گوید: بازی عبارتست از هرگونه فعالیت آزاد که با آگاهی کامل، در بیرون از حیطه زندگی عادی انجام می‌گیرد و خصوصیات زیر را داراست:

۱- غیر جدی ۲- با علایق مادی پیوند ندارد ۳- در حدود و مرزهای متناسب با خودش محدود است ۴- طبق قواعد مشخص انجام می‌گیرد.

کایوا: در توصیف و تعریف بازی شرایط زیر را می‌گنجاند:

- ۱- فرد آزاد و مستقل باشد. ۲- پایبند به قیود خاصی نباشد. ۳- رسیدن به نتیجه خاصی را دنبال نکند.
- ۴- مدعی (متظاهر و وانمودگرا) باشد. ۵- از قواعد از پیش مشخص شده‌ای تبعیت نکند.

پل ویز: ضمن بحث و بررسی شرط آزادی و استقلال عمل فرد بازی کننده به این مطلب اشاره می کند که کودک گاه بازی را به زور شروع می کند.

نیومن: بازی رفتاری است که مشخصات و شناسه های زیر را داشته باشد:

- ۱- تصمیم درونی برای بازی (یعنی صرفاً به خواست و اراده خود بازی کند).
- ۲- دنیایی از تخیلات خاص (هر کودکی دنیای تخیلی خاصی برای بازی دارد).
- ۳- انگیزش حقیقی (انگیزه های روانی کودک را به بازی وا می دارد).

دوتری و لویس: بازی غالباً به معنای حرکت به کار می رود و یکی از چهار انگیزه بنیادینی است که فعالیت انسان را رهبری می کند. این چهار انگیزه عبارتند از: جنس، خود، تجمع و بازی .

کاپلان: در مورد تأثیر بازی بر رشد اجتماعی کودک می گوید: بسیاری از تعاملات فردی کودک پیش دبستانی در چارچوب بازی روی می دهد و در روابط کودک با والدین خواهران و برادران و هم سالانش تأثیر می گذارد.

ویلیام استون: بازی گزینه ای برای رشد و نمو استعدادها و یا تمرین مقدماتی برای اعمال آتی است.

امام صادق علیه السلام فرموده اند: بگذار فرزندت تا هفت سال به بازی بپردازد، در هفت سال دوم به او ادب بیاموز و در هفت سال سوم مراقب او باش.

نقش بازی در رشد کودک

نقش بازی در رشد اجتماعی

- ✓ موجب ارتباط کودک با محیط بیرون می شود و دنیای اجتماعی او را گسترس می دهد.
- ✓ موجب شکوفایی استعدادهای نهفته و بروز خلاقیت می شود.
- ✓ همکاری، همیاری و مشارکت کودک توسعه می یابد.
- ✓ با رعایت اصول و مقررات آشنا می شود.
- ✓ همانند سازی با بزرگسالان را می آموزد.
- ✓ با مفهوم سلسله مراتب آشنا شده و آن را رعایت می کند.
- ✓ رقابت را می آموزد و شکست را بطور واقعی تجربه می کند.
- ✓ قدرت ابراز وجود پیدا می کند و از ترس، کمرویی و خجالت بیهوده رها می شود.
- ✓ حمایت از افراد ضعیف را می آموزد.

نقش بازی در رشد عاطفی

- ✓ نیاز به برتری جویی را ارضا می کند.
- ✓ موجب ابراز احساسات، عواطف، ترس ها و تردیدها، مهر و محبت، خشم و کینه و نگرانی ها می شود.
- ✓ تمایل به جنگجویی و ستیزه گری را کم می کند.
- ✓ برون نگری کودک را افزایش می دهد .

نقش بازی در رشد جسمی کودک

- ✓ موجب رشد هماهنگ دستگاهها و اعضای مختلف بدن می شود.
- ✓ باعث تقویت حواس کودک می شود.
- ✓ نیرو و انرژی بدن را به بهترین شکل مصرف می کند.
- ✓ کودک به توانمندیهای فکری و و بدنی خود آگاهی پیدا می کند .

نقش بازی در رشد ذهنی کودک

- ✓ در یادگیری زبان نقش بسزایی دارد.
- ✓ در رشد هوشی بسیار مهم تأثیر دارد.
- ✓ با مفاهیم ساخت، فضا، شکل آشنا می شود.
- ✓ رفتارهای هوشمندانه کودک تقویت می شود.
- ✓ موقعیت استفاده از قوه ی تخیل در کودک به وجود می آید.
- ✓ زمینه ی بهتر برای تفکر فراهم می آورد .

انواع بازی‌ها

کودکان روحيات متفاوتی دارند و با توجه به ویژگی‌های خود، بازی‌های مختلفی را تجربه می‌کنند. عواملی که در انتخاب نوع بازی کودکان دخالت دارد عبارتند از:

۱. تفاوت‌های فردی
۲. میزان سلامتی
۳. سطح رشد جسمی و حرکتی
۴. بهره‌ی هوشی
۵. جنسیت
۶. خلاقیت
۷. فرهنگ خانواده
۸. موقعیت جغرافیایی

بر همین اساس بازی به انواع گوناگون تقسیم می‌شود:

بازی‌های جسمی

از قدیمی‌ترین بازیهاست به ابزار مخصوص نیازمند است، هم به صورت انفرادی و هم به صورت گروهی انجام می‌شود، برای مصرف انرژی اضافی بدن و نجات یافتن از خستگی و کسالت بسیار مفید است و رفتارهای نا آرام و پرخاشگری توأم با عصبانیت کودک را کاهش می‌دهد.

بازی‌های تقلیدی

کودک به تقلید نقش‌هایی می‌پردازد که آن‌ها را باور کرده است معمولاً بهترین شخصیتها برای شروع ایفای نقش، والدین برادران و خواهران و دوستان هستند کودک از ایفای نقش آنان لذت برده و تجربه کسب می‌کند در دوره‌ی دبستان بیشتر نقش معلم را تقلید می‌کند در حالی که در دوره‌ی نوجوانی از تقلید رفتار بزرگسالان دوری می‌کند و به تقلید رفتار همسالان می‌پردازد که این خود آغازی است برای هماهنگی و همسو شدن با گروههای اجتماعی و ایفای نقش‌های زندگی.

بازی‌نمایشی

کودک در تقلید از بزرگترها از لباس و عینک و وسایل مخصوص آن‌ها استفاده می‌کند مانند پسر کوچکی که کت پدر را به تن کرده و یا دختر بچه‌ای که کفش پاشنه دار مادر را پوشیده و به زحمت راه می‌رود.

بازی‌های نمادی

زمانی که کودک دستیابی به ابزار و وسایل مورد نیاز خود را غیر ممکن می‌بیند نیازها و آرزوهای خود را با استفاده از وسایل نمادی و از طریق بازی بیان می‌کند برای مثال بر تکه‌ای از چوب سوار شده این طرف و آن

طرف می‌رود مانند این که سوار بر اسبی شده و آن را هدایت می‌کند. این نوع بازی یکی از بهترین شیوه‌های بازی درمانی محسوب می‌شود.

بازی‌های آموزشی

مهمترین وسیله آموزش کودک، استفاده از وسایل بازی مناسب است، مانند مکعب‌های چوبی که کودک با جور کردن و دسته بندی کردن آن‌ها می‌تواند با مسائل اساسی اما ساده و آسان ریاضی آشنا شود. از خانه‌های کوچک اسباب بازی برای آشنا کردن کودک با واقعیت‌های موجود زندگی می‌توان استفاده کرد بازی‌های آموزشی موجب تقویت حواس و رشد قوای ذهنی و اجتماعی کودک می‌شوند به شرط آن که سعی کنیم کنترل اصلی بازی در اختیار کودک باشد و جهت و مسیر آن را تعیین کند.

بازی خلاقیتی

کودک از طریق به وجود آوردن چیزی، عقاید و احساساتش را اظهار می‌کند مانند نقاشی، موسیقی، خمیر بازی، شن بازی و یا استفاده از لغات که او را قادر می‌سازد تا در آینده داستان، شعر و نمایشنامه بنویسد.

بازیهای گروهی

این بازی‌ها هدف مشترکی دارند که افراد شرکت کننده برای نیل به آن ناگزیرند تلاشها و فعالیت‌های خود را با یکدیگر هماهنگ کنند. از این رو بازی، عامل مهمی در ایجاد مراوده و ارتباط متقابل میان کودکان است، چرا که لزوم همکاری برای رسیدن به هدفی واحد موجب اتحاد آنها می‌شود. بنابراین کودکان با انتخاب نوع بازی و تعیین شرایط بازی و مقید کردن خود به اطاعت از اصول و قوانین بازی، در حقیقت نوع خاصی از زندگی اجتماعی را تجربه می‌کنند و در سازمان دادن به این زندگی اجتماعی، این باور را در خود پرورش می‌دهند که به منظور پذیرش در گروه بازشناسی از سوی همبازی‌ها، باید به نوعی دیگر، همبازی‌ها را در زندگی خود شرکت دهند. کودک بدون بازی و بویژه بازیهای گروهی، خودخواه و فاقد توانایی لازم برای ایجاد ارتباط موفق و سالم با دیگران بار می‌آید، حال آنکه از طریق بازی، شیوه همکاری و نفوذ در گروه همسالان، جلب توجه دیگران، رعایت حقوق دیگران، زندگی گروهی و بسیاری از امور اجتماعی دیگر را یاد می‌گیرد.

بازی‌های طبیعی

آنچه مشهود است اینکه این بازیها نه تنها منجر به رشد کودک چه از نظر جسمانی و روانی می‌شود بلکه بلوغ و پختگی شخصیت را همراه دارند. مثلاً اکثراً بازیهای طبیعی توام با حرکات و تقلاهای سخت است و همین عاملی است که کودک بتواند شیوه‌های گوناگون مواجهه با محدودیت‌های موجود در زندگی آتی خود و عالم هستی و پرش از این محدودیت‌ها را تمرین کند.

بازی‌های شهری

به دلیل زندگی محدود در آپارتمان‌ها، جلوگیری از مزاحمت برای همسایگان، عدم امنیت در خیابان‌ها و کوچه‌ها به هنگام بازی و امثالهم، کودکان شهر نشین نه تنها از انجام بازی‌های طبیعی محرومند بلکه مجال نفس کشیدن، با صدای بلند آواز خواندن و ... را هم ندارند. ورزش‌های دسته جمعی در خیابان‌ها و پر شدن کوچه‌ها و

معابر عمومی توسط کودکان ، نوجوانان و حتی جوانان در روزهای تعطیل یا ساعت بعد از تعطیل شدن مدارس نمونه بارزی از عطش درونی و طبیعی آنان به چنین فعالیت و اشتغالی است .
متأسفانه آنچه زندگی شهری با خود به ارمغان آورده است محدودیت‌های غیر طبیعی است. محدودیت-هائی که منجر به هیچگونه حرکت فعالانه و طبیعی نمی شود . زندگی شهری به تبع ویژگیهایی خاصی که ما لحظه به لحظه با آن روبرو هستیم ناگزیر از استحکام و تثبیت چنین محدودیت هائی است و نتیجه آن اینست که فرزندان ما امکان بکار انداختن قوای گوناگون هستی خود را ندارند .

اگر پدران ما با همکلاسی های خود پیاده فاصله خانه تا مدرسه را طی می کردند و در این اثنا ، همدلی ، همراهی ، همکاری و .. را تجربه می کردند ، فرزندان ما عادت کرده اند که صبح با چشمان خسته از تماشای تلویزیون و برنامه های شب گذشته و برای صرفه جوئی در وقت با تاکسی ، سرویس یا وسیله شخصی خانواده به مدرسه بروند . یعنی «... فقط چاردیواری « چاردیواری خانه ، اطاق ، ماشین ، مدرسه ، تلویزیون ، رادیو ، اسباب بازی و

نقش بازی در زندگی کودک

هرجا کلامی از تربیت بدنی برای اطفال به میان می‌آید، با کلمه بازی همراه است؛ چون بازی اهمیت کمتری از ورزش برای اطفال نداشته و غریزه و طبیعت آنهاست. یک کودک سالم را در جمع افراد یا تنها بدون حرکت، بدون سرگرمی و بیکار نمی‌توان یافت.

اعضای بدن و فکر کودک عطش حرکت و فکر کردن دارند و به دنبال چیزهای نو و تازه می‌گردند. بخش عمده‌ای از زندگی کودک در بازی و فعالیت‌های اکتشافی در مورد دنیای پیرامونش است. بازی موجب می‌شود کودک رابطه صحیحی با دیگران داشته و رفتارهای خود را متعادل کند. همچنین همکاری در فعالیت‌های گروهی را بیاموزد. درعین حال اگر حقی برای خود قائل است، برای دیگران هم حقی قائل باشد. بازی‌های دوره دبستان کمک خوبی برای رسیدن به این اهداف خواهد بود.

زندگی آتی کودکان در اجتماع نیز تا حد زیادی به نوع این ارتباطها و فعالیت‌ها وابسته است. بازی به عنوان یکی از ابتدایی‌ترین رفتارهای حرکتی کودک مطرح است. کودک از طریق بازی به نتایج مهمی دست پیدا می‌کند، زیرا بازی‌های ساده و ابتدایی جرقه‌ای برای رسیدن به مهارت‌ها و اجراهای ورزشی پیچیده‌اند و در نتیجه موجب پیشرفت رشد حرکتی می‌شوند.

نقش بازی‌های سنتی بر رشد و مهارت‌های اجتماعی کودکان

می‌توان گفت که کودکان خردسال بازی‌های کودکان بزرگ‌تر را تقلید می‌کنند و آنها نیز از بازی‌های کودکان نسل قبل از خود تقلید کرده‌اند. به این ترتیب در هر فرهنگی یک نسل آن نوع بازی را که برایش رضایت‌بخش‌تر است به نسل بعدی منتقل می‌کند. نوع یک بازی که در یک فرهنگ ملی و سنتی می‌شود، به ارزش‌های آن فرهنگ بستگی دارد.

در پژوهشی سعی شد تأثیر بازی‌های کودکان سنتی و مدرن بر رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر ابتدایی بررسی شود.

هدف از انجام این تحقیق بررسی تفاوت نقش بازی سنتی و مدرن است .

در پژوهش حاضر تأثیر بازی‌های کودکان سنتی و مدرن بر رشد اجتماعی کودکان دختر اول ابتدایی (۶ و ۷ساله) بررسی شد. تحقیق حاضر به روش آزمایشی با گروه‌های بازی‌های مدرن، بازی‌های سنتی و گروه کنترل همراه با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون بر روی دانش‌آموزان دختر پایه اول ابتدایی در سال ۱۳۸۸-۸۹ در دو دبستان مناطق ۱۳ و ۱۴ شهر تهران انجام گرفت. در واقع روش تحقیق از نوع نیمه‌تجربی است.

آزمودنی‌ها ۴۵ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه اول ابتدایی بودند که به طور تصادفی و به تعداد برابر به سه گروه تقسیم شدند. گروه اول بازی‌های سنتی و گروه دوم بازی‌های مدرن را به مدت ۱۵ هفته، هفته‌ای یک جلسه انجام دادند و گروه سوم نیز به عنوان گروه کنترل بوده، هیچ بازی را تجربه نکردند. برای اندازه‌گیری رشد اجتماعی افراد از پرسشنامه رشد اجتماعی وایلند استفاده شد. در این پژوهش از روش‌های آماری تحلیل کوواریانس برای تحلیل داده‌ها استفاده شد .

بازی‌های سنتی مورد استفاده: عموزنجیرباف، اتل مثل توتوله، کلاغ پرپر، گل و سنبل، مجسمه حرکت، هرکی شکلک درآره، اوستای زنجیرباف، تخم‌مرغ گندیده، سیب خوردن، هرکسی کاری داره، وسطی، حمومچه، گل یا پوچ، آسیاب بچرخ، بالابندی، اسب سواری، دستمال بازی، خیال دست، گرگم و گله می‌برم، شلنگ بازی، گردوبازی، شیطان فرشته، هفت سنگ، مسابقه سرعت و گرگم به هوا.

کودک و بازی‌های سنتی

درس بازیهای فردی و گروهی خانواده

بازی‌های مدرن مورد استفاده: قطاربازی، مهمانی، پرچم، پشه را بزن، خنده، حباب صابون، خرس و شکارچی، پا روی دم یکدیگر گذاشتن، دوست من کمکم کن، بازی شمع، لی لی دسته‌جمعی، قاشق و تخم‌مرغ، قیافه، آب-زندگی، حمل توپ با عصا، پاکت کاغذی، توپ را بزن به زنگوله، چهارراه، بازی گل، رد کردن توپ از بین پاها، حمل بادبادک، تعادل کتاب و بازی‌های رنگین‌کمانی دست ساز.

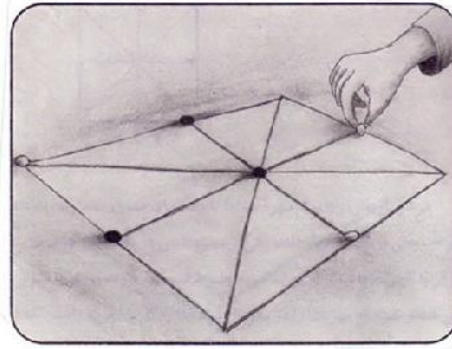
تأثیر بازی‌های سنتی

براساس نتایج تحقیق، بازی‌های سنتی تأثیر زیادی بر رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارند. همان‌طور که در تحقیقات زیادی عنوان شده است می‌توان گفت که کودکان خردسال بازی‌های کودکان بزرگ‌تر را تقلید می‌کنند و آنها نیز از بازی‌های کودکان نسل قبل از خود تقلید کرده‌اند. به این ترتیب در هر فرهنگی یک نسل آن نوع بازی را که برایش رضایت‌بخش‌تر است به نسل بعدی منتقل می‌کند. نوع یک بازی که در یک فرهنگ ملی و سنتی می‌شود، به ارزش‌های آن فرهنگ بستگی دارد.

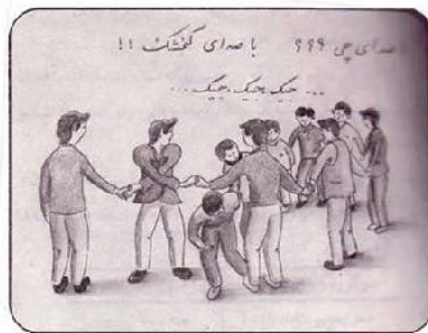
گوزان (گوزیازی)

دوز

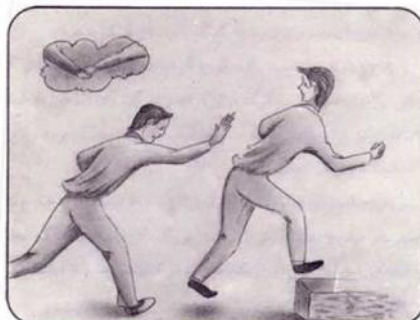
عموزنجیربانف

موش و گربه

گرگم به هوا (برادرکمکم کن)

توجه به بازی در نظام آموزشی

با توجه به مهم بودن تأثیرات بازی‌ها در ابعاد گسترده بر رشد کودک به ویژه رشد اجتماعی و شکل‌گیری شخصیت کودک در بزرگسالی، توجه و دقت در مورد این مرحله بسیار ضروری به نظر می‌رسد، زیرا تمامی فعالیت‌ها و توجهی که در این دوره به کودک مبذول می‌شود، در آینده موجب ارتقای کیفیت رابطه کودک با خودش و محیط اطرافش خواهد شد.

پیشنهاد می‌شود با نگاهی دوباره به اهمیت بازی‌ها به ویژه بازی‌های سنتی که ریشه در فرهنگ کشور ما دارد تدابیر لازم به منظور کاربردی شدن آن در نظام آموزشی مدارس اندیشیده شود. در همین راستا توجه و آموزش مربیان متخصص تربیت بدنی ضروری به نظر می‌رسد.

درباره فواید بازی و نقش آن در پرورش جسم و روح آنها، پژوهش‌های زیادی انجام شده است و کارشناسان و پژوهشگران به این نتیجه روشن رسیده‌اند که بازی، نیاز اولیه و ضروری کودکان است و هر چه امکان پرداختن آنها به بازیهای سالم و سازنده بیشتر باشد، فکر و ذهن و جسم آنها بهتر پرورش می‌یابد و خصوصیت‌های اجتماعی آنها بهبود می‌یابد.

هیچ زمانی جز سالهای اولیه زندگی، بازی تأثیر خود را نشان نمی‌دهد. پس توجه به سالهای کودکی و تأثیر بازی، ضرورت بسیاری دارد. کودک هنگام بازی می‌تواند کشف کند چه کسی است و چه توانایی‌هایی دارد، دنیا چیست و چگونه خود را باید با محیط هماهنگ کند. بازی می‌تواند به کودک اعتماد به نفس دهد، بازی کردن بچه‌ها راهی است به سوی شکل‌گیری شخصیتی سالم و مفید. در نتیجه برای این که کودک در آینده، زندگی خوب و بالنده‌ای داشته باشد، فرایند بازی بسیار ضروری است.

راهکارهای ساده

گفتیم که برای تربیت کودکان می‌شود از اسباب بازی (وسایل اطراف) کمک گرفت. بیایید با یکی - دو وسیله‌ی آموزشی ساده آشنا شویم تا در پرورش کودکان مان نقش مؤثری را بر عهده بگیریم:

طبیعت - با کمک گرفتن از محیط طبیعی پیرامون می‌شود موارد بسیاری مثلاً رنگ‌ها، تنوع اجسام، بوها و... را به کودک یاد داد. در مواجهه با طبیعت، حواس پنج‌گانه کودک آموخته می‌شود.

برای پرداختن به این کار در زندگی شهری، پارک‌ها بهترین محیط ممکن هستند. کودک در پارک بازی می‌کند، دوست پیدا می‌کند (رشد اجتماعی)، انرژی صرف می‌کند (رشد جسمانی)، یاد می‌گیرد (رشد تربیتی) و... متأسفانه اغلب، والدین بچه‌هایشان را رها می‌کنند تا به سر خوردن و تاب بازی مشغول شوند، بی‌آنکه خودشان میدان‌داری کرده و نقش تربیتی فرزندشان را به جا بیاورند!

وسایل خانه - دم دست‌ترین اسباب بازی، همین است. معمولاً همه‌ی پدر و مادرها از اینکه بچه‌هایشان با وسایل خانه بازی کنند، نگرانند؛ یا به دلیل خراب شدن آن وسیله، یا از ترس صدمه خوردن کودک. در حالی که می‌شود وسایل دور ریختنی و بی‌خطر را در اختیار بچه گذاشت تا با آن‌ها حس کنجکاوی خود را ارضاء کند، کاربردشان را یاد بگیرد و...

محدود کردن کودکان اصلاً کار درستی نیست و می‌شود با کمی خرج خلاقیت، راه‌های تازه‌ای را برای رسیدن به این هدف ابداع کنیم. مثلاً چه می‌شود اگر بچه‌هایتان را با گواش در حمام راحت بگذارید؟ تا دلشان می‌خواهد خودشان و در و دیوار را رنگ کنند!

خلاصه باید گفت: کودک با اسباب بازی زندگی را یاد می‌گیرد مفاهیم و رنگها و چیزهای دیگر را یاد می‌گیرد. حالا که نقش اسباب بازی معلوم شد **صفات یک اسباب بازی خوب** این گونه است:

۱- خود کودک بازی کند نه اینکه اسباب بازی بازی کند و کودک تماشا کند پس تمام اسباب بازیهای کوکی و باطری دار از این جهت اسباب بازی خوبی نیست.

۲- اسباب بازی به کودک جهت می‌دهد پس اسباب بازی‌هایی را باید برگزید تا وی را به سمت علایق اش پیش ببرد.

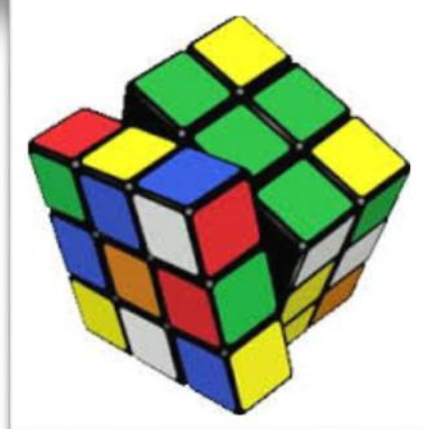
۳- اسباب بازی خوب نباید زود خراب شود و باید استحکام لازم را داشته باشد تا اعتماد به نفس کودک پایین نیاید

۴- اسباب بازی باید باعث فکر کردن و رشد تخیل یا آشنایی کودک با مفاهیم مختلف مثل رنگها و غیره شود مانند آجرهای پلاستیکی که کودک روی هم می‌چیند و مثلاً خانه‌ای درست می‌کند.

۵- متناسب سن فرزند باشد (اینکه روی اسباب بازی نوشته باشد مناسب چه سنی است خیلی اعتبار ندارد) (اگر برای کودک خیلی سخت باشد مثل بعضی جورچین‌ها که برای بزرگترها هم سخت است اعتماد به نفس او را کم می‌کند و اگر خیلی ساده باشد کودک را به فکر کردن وادار نمی‌کند).

۶- اسباب بازی بهتر است خیلی گران نباشد تا از خراب شدن آن او را سرزنش نکنید هم چنین اینکه پدر یا مادر برای او اسباب بازی بسازند (مثلا از چوب تفنگی درست کنند) بسیار برای کودک شیرین و لذت بخش خواهد بود.

نتیجه‌گیری

بازی‌های سنتی موفق‌ترند

نتایج نشان داد که بازی‌های سنتی و مدرن از لحاظ اثرگذاری بر رشد اجتماعی دانش‌آموزان تفاوت معناداری ندارند. این نتایج به این معنی است که باید به بازی، جدا از تفاوت در سنتی و مدرن بودن آن، توجه ویژه‌ای داشت. در واقع بازی یادگیری را برای کودکان لذت‌بخش می‌سازد. کودکان در هر رده سنی به نوع خاصی از بازی، علقه بیشتری نشان می‌دهند و در کودکان شش تا هفت ساله نیز به دلیل افزایش علاقه به بازی‌های گروهی و قانونمند و همچنین تکامل بیشتر الگوهای حرکتی پایه، قابلیت اجرای بازی‌های حرکتی توسعه می‌یابد. البته با اینکه تفاوت معناداری بین بازی‌های سنتی و مدرن از لحاظ تأثیرگذاری بر رشد اجتماعی دانش‌آموزان وجود نداشت، در هر دو آزمون گرفته شده میانگین نمره‌های رشد اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان گروه بازی سنتی بیشتر بود و امتیاز بیشتری کسب کردند.

این تفاوت شاید به این دلیل است که بازی‌های سنتی که در گذشته انجام می‌شده و برگرفته از فرهنگ و سنت ماست، به دلیل نبود وسایل ارتباط جمعی زمان بیشتری از اوقات فراغت کودک را پر می‌کرده و همین مسئله موجب فعالیت حرکتی و تبادلات کلامی بیشتری در کودکان می‌شده است. در حالی‌که در دنیای امروز بخشی از اوقات فراغت کودک به رادیو، تلویزیون، کامپیوتر و... اختصاص یافته و این شرایط تحرک کودک و ارتباطات کلامی او را کاهش می‌دهد.

در این شرایط معلمان بازی‌های مدرن و جدید را باید مطابق با دنیای امروز و نیازهای کودک امروز و شرایطی که دارد طوری طراحی کنند که به جنبه کلامی و حرکتی آنها همچون بازی‌های سنتی توجه بیشتری شود.

پیشنهادهای

- به بازی کودکان اهمیت دهیم زیرا زندگی آن‌ها در بازی شکل واقعی به خود می‌گیرد.
- تلاش کنیم تا بازی‌های کودکان متناسب با فرهنگ و ارزش‌های خانواده باشد.
- با دقت در تفکرات خلاق و پویایی کودکان در حال بازی می‌توانیم با چگونگی شخصیت آن‌ها بیشتر آشنا شویم.
- در بازی کودکان دخالت نکنیم اما راهنما و کمک دهنده‌ی خوبی باشیم.
- با همبازی شدن با کودکان راه دوستی‌ها را باز کنیم و راه پنهان‌کاری‌های دوره‌ی جوانی را ببندیم.
- کاری کنیم که بازی به صورت تجربه‌ی لذت بخش در ذهن بچه باقی بماند.
- برای متوقف کردن بازی از امر و نهی بپرهیزیم.
- با توجه به روحیه‌ی کنجکاو کودک به گونه‌ای او را راهنمایی کنیم که به تفکر مثبت و اندیشه خلاق و سازنده دست یابد.
- مراقب باشیم که محیط بازی موجب آسیب جسمی، فکری و یا روانی نشود.
- در انتخاب نوع بازی به سن و جنس و توانایی‌های فرزندمان توجه کنیم.
- نوع و مدت زمان بازی فرزندمان را کنترل کنیم که از فشارهای هیجانی و روحی بیش از حد دور باشد.
- برای انتخاب الگوهای صحیح زمینه‌ی مناسبی را برای بازی‌های تقلیدی کودکانمان فراهم کنیم.
- از محدود کردن کودک در هنگام بازی بپرهیزیم.
- وسایل بازی را مناسب سن و رشد جسمی و ذهنی کودک تهیه کنیم.
- آداب اجتماعی و چگونگی رفتار با دیگران را ضمن همبازی شدن با کودکان می‌توانیم به صورت غیر مستقیم به آن‌ها بیاموزیم.
- به مطالب و نحوه‌ی بیان کودکان در بازی به خوبی توجه کنیم زیرا احساسات و مشکلات زندگی واقعی آن‌ها در بازی منعکس می‌شود.
- برای انتخاب همبازی‌های خوب فرزندمان را غیر مستقیم راهنمایی کنیم. زیرا رفتارهای یک همبازی خوب تأثیر بسیار مثبتی در آینده‌ی او خواهد داشت.
- اگر در حضور فرزندمان با وسایل موجود در خانه برای او اسباب بازی بسازیم ارتباط عاطفی میان ما و کودکان تقویت خواهد داشت.
- برای تقویت حس همکاری و مسئولیت‌پذیری فرزندمان با او توافق کنیم که پس از بازی اسباب بازی‌های خود را جمع کرده و گرنه دفعه بعد اجازه استفاده از آنها را نخواهد داشت.
- از فرزندمان بخواهیم که اجازه دهد تا همبازی‌هایش از اسباب بازی‌های او استفاده کند. زیرا موجب تقویت حس نوع دوستی و تسهیل در ارتباط با دیگران می‌شود.

- اسباب بازی های گران قیمت ممکن است وسیله بازی مفید نباشد هنگام خرید توجه داشته باشیم که اسباب بازی باید بتواند قدرت خلاقیت و سازندگی فرزندمان را رشد دهد.
  - وسایل بازی جورکردنی، پازل ها، خمیر بازی اسباب بازی های مناسبی به شمار می روند.
  - در محیط های بازی گروهی مثل زمین بازی کودکان در پارک ها اجازه دهیم بچه ها با هم دوست شوند و بازی کنند از وارد شدن به محیط بازی کودکان بپرهیزیم.
  - از همبازی شدن کودکان با افراد بزرگتر به ویژه نوجوانان و جوانان اکیداً جلوگیری کنیم.
- کودکان همواره نیازمند بازی هستند پس اسباب بازی های مناسب هر مکان را همراه خود داشته باشیم.
- کودکان لازم است به مجموعه ای از بازی های جسمی، اجتماعی، عاطفی و ذهنی پردازند. هنگامی که فقط یکی از بازی های را انجام می دهند «بازی های ذهنی»، از رشد اجتماعی، جسمی و عاطفی محروم شده و احتمال بروز عصبانیت و پرخاشگری در آن ها افزایش می یابد.

منابع و مأخذ

- بازی‌های محلی ایران نوشته محمد پروین گنابادی
بازی‌های مشارکتی نوشته سبجانی
سایتهای اینترنتی:
سایت کودک ، نی نی آکادمیای کودکانه ، سرگرمی کودک
سایت تبیان
سایت بیتوته
روان شناسی در خدمت معلمان یادگیری و شناخت ، جواد قهرمانی
مجله ورزش و جامعه-۱۳۸۳